

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ В ШКОЛІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ

Олександра ФАЩУК

Львівський державний університет фізичної культури

Мета дослідження. Визначити гендерні особливості у ставленні підлітків до занять фізичною культурою.

Завдання: 1. Здійснити аналіз досліджень вітчизняних та іноземних авторів із зазначеної проблематики; 2. Виявити гендерні особливості у ставленні дівчат і хлопців підліткового віку до занять фізичною культурою в школі та за її межами.

Для вирішення зазначених завдань були використані такі **методи:** аналіз літературних джерел, констатуючий експеримент (анкетування), контент-аналіз, математико-статистична обробка результатів дослідження.

Анотація. Стаття присвячена проблемі гендерних особливостей у ставленні підлітків до занять фізичною культурою в школі та за її межами. Автор аналізує відмінності у ставленні дівчат і хлопців до фізичної культури.

Ключові слова: гендер, гендерні відмінності, фізична культура, фізичне виховання, ставлення, підлітки.

Постановка проблеми. Вирішення завдань фізичного розвитку дитини потребує системного підходу. Сучасна педагогічна практика свідчить про перевагу суто шкільних форм і методів фізичного виховання, де на нашу думку через перенасиченість програмного матеріалу, важко враховувати специфіку дітей різної статі, не завжди надається належна увага індивідуалізації і диференціації навчання і виховання [4].

Це вимагає появи нових напрямків наукових досліджень, переосмислення, здавалося б, усталених теорій і переоцінок звичайних соціальних, політичних, повсякденних практик, пошуку нових виховних технологій, диференційованого, особистісно-зорієнтованого, статево-вікового підходу.

Для позначення нових стратегій світового регулювання соціо-статевих відносин у суспільних науках виник термін "гендер" та започаткувалися гендерні дослідження. Впровадження гендерних підходів є питанням соціальної справедливості, вони необхідні для забезпечення рівноправного та стійкого людського розвитку, в тому числі фізичного. Особливої уваги потребує формування не тільки духовних і моральних цінностей дітей, але й їх фізичного здоров'я. Очевидно, що адекватне фізичне виховання, яке задовольняє потреби і бажання як хлопців так і дівчат – одна з гарантій здоров'я майбутнього покоління.

Тому значну увагу слід приділити дослідженню гендерних особливостей у ставленні підлітків до занять фізичною культурою та пошуку нових методологічних підходів і способів вирішення гендерних проблем на шляху створення ефективної системи фізичної культури [3;1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз документів, спостереження, матеріали опитувань дають змогу стверджувати, що сучасний стан фізичної культури демонструє суперечливу картину в сфері гендерної рівності у фізичному вихованні [1;2;4;5].

На думку науковців (Сінкевич Н.К. (2000), Татарнікова Л.Г. (1997), Москальова А.С. (2005), О. Бебешко (2006)) уроки фізичної культури не дозволяють вирішити багато питань, оскільки у шкільних програмах репродуковані гендерні стереотипи, що існують в суспільстві.

Проблемі відмінностей у підходах до фізичного удосконалення жіночого організму присвячена монографія Янкаускаса Й.М., Лонгвінава Е.М. (1984) [11].

На думку авторів в нашому суспільстві формується новий тип сучасної жінки, для якої фізична досконалість, що досягається в результаті фізичного виховання і спортивної підготовки, – це один із основних і ефективних шляхів укріплення здоров'я, підготовки до материнства, виховання дітей, до високопродуктивної праці.

І саме в підлітковому віці, коли вибудовується модель власного "Я", необхідно забезпечити міцними захисними механізмами збереження та зміцнення психічного та фізичного здоров'я [2].

Всі означені питання є предметом гендерних досліджень. Сьогодні гендерні дослідження мають статус академічної дисципліни у багатьох європейських і американських університетах і тісно корелюються із так званими „чоловічими дослідженнями“, оскільки, як з'ясувалося, проблеми гендерної ідентичності мають як жінки, так і чоловіки [6].

Мета дослідження. Визначити гендерні особливості у ставленні підлітків до занять фізичною культурою.

Завдання: 1. Здійснити аналіз досліджень вітчизняних та іноземних авторів із зазначеної проблематики.

2. Виявити гендерні особливості у ставленні дівчат і хлопців підліткового віку до занять фізичною культурою в школі та за її межами.

Для вирішення зазначених завдань були використані такі **методи**: аналіз літературних джерел, констатуючий експеримент (анкетування), контент-аналіз, математико-статистична обробка результатів дослідження.

Результати дослідження. У проведених нами дослідженнях взяли участь учні Івано-Франківських загальноосвітніх школах (№5 і №16). Дослідження тривало два роки. Опитано 92 учні VIII класів, серед них 44 хлопчики і 48 дівчат. Після переходу дітей у IX клас ми знову провели анкетування, в якому прийняло участь уже 107 учнів, серед яких 54 хлопчики і 53 дівчинки. Крім того, здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів з даними літературних джерел іноземних авторів.

Дітям в анкеті були запропоновані наступні запитання.

«Урок фізкультури у школі це: урок-здоров'я, урок розваги, урок теоретичних знань, урок спорту чи урок занять фізичними вправами?»

На питання яким є урок фізичної культури в школі думка дівчат і хлопців VIII і IX класу значно відрізнялася. У VIII класі більш споріднені думки між дівчатами і хлопцями. 54% хлопців і 52% дівчат вважають урок фізичної культури в школі уроком спорту. У IX класі більшість хлопців продовжують сприймати урок фізичного виховання як урок спорту (48%), а кількість дівчат, які поділяють цю думку, значно зменшилася (до 34%).

Слід відмітити, що значно збільшилася диференціація у думці між хлопцями і дівчатами в IX класі щодо інших аспектів уроку. У VIII класі думка цих дітей щодо того, що урок фізичної культури є уроком занять фізичними вправами співпадала (23% хлопці і 23% дівчата), тоді як, у IX класі тільки 9% хлопців поділяють таку думку і думка дівчат залишилась незмінною. Це, також, підтверджують результати дослідження Мордоха, який виявив що англійські учні люблять уроки з фізичного виховання, хоча їхні інтереси з часом змінюються. Хлопці у більшій степені ніж дівчата, виявляють це на всіх етапах шкільного навчання [10].

Щодо уроку фізичної культури як уроку розваги, то на відміну від VIII класу (20% хлопців і 23% дівчат) більше дівчат вважають цей урок – уроком розваги (34%), а думка хлопців практично не змінилася (8%).

Збільшилася кількість хлопців, які вважають урок фізичної культури уроком здоров'я у VIII класі 20 %, у IX 26 %. Також, в ході дослідження було виявлено, що не всі діти, а особливо дівчата, усвідомлюють значущість занять фізичною культурою для їх здоров'я. Так лише 23 % дівчат VIII класу вважають урок фізичної культури уроком здоров'я, а вже в IX класі кількість дівчат, які дотримуються такої думки зменшилась до 7%, що, на нашу думку, є досить невтішним оскільки з віком дівчата все менше вбачають в уроках фізичної культури вплив на їхнє здоров'я.

Співпала думка дівчат і хлопців VIII і IX класу щодо уроку фізичної культури як уроку набуття теоретичних знань. Ні хлопці, ні дівчата не вважають урок фізичної культури уроком набуття теоретичних знань (0% дівчата і 0% хлопці).

Таким чином, спостерігається негативна тенденція у розумінні оздоровчої ролі фізичної культури із переходом у старший клас, що вимагає підвищеної уваги до формування відповідального ставлення до уроку фізичної культури, особливо дівчат.

Згідно досліджень, котрі проходили у північних районах Норвегії, 52,2% хлопців і 46% дівчат позитивно відносяться до занять з фізичного виховання у школі. Проте менше одностайності виявлено відносно змісту занять (відповідно 49,3 і 38,3%). Причини незадоволення заняттями – це спортивні травми у хлопців і деякі види вправ у дівчат.

Важливою особливістю підліткового віку є те, що фізіологічні та психологічні особливості приводять до розмежування деяких видів спорту на жіночі і чоловічі, що не завжди передбачено програмним матеріалом. Про це свідчить бажання дівчат і хлопців виявлене в ході дослідження, щодо занять тими чи іншими видами спорту. Так на питання **«Якими з нижче перерахованих видів спорту Ви б хотіли займатися на уроках фізичної культури?»**. Хлопці VIII класу надали перевагу баскетболу (68%), футболу (66%), волейболу і настільному тенісу (по 43%). У дівчат інша думка, вони на уроках фізичної культури хочуть займатися плаванням (68%), волейболом (58%), тенісом (46%) і туризмом (43%).

Вже за рік в IX класі думка дітей змінилася. Для хлопців на першому плані став футбол (66%), баскетбол (48%) і волейбол (42%); дівчата надали перевагу волейболу (64%), плаванню (60%), тенісу (58%) і туризму (51%). Це свідчить про розмежуваність інтересу хлопчиків і дівчаток до ігор та пошук відповідних видів спорту.

Щоб визначити, якими видами спорту діти найчастіше займаються на уроках фізичної культури їм було задане питання: **«Які з нижче перерахованих видів спорту найчастіше проводяться у Вашій школі?»** більшість учнів VIII класу відповіли, що футбол (хлопці 95%, дівчата 100%); баскетбол (хлопці 95%, дівчата 93%); волейбол (хлопці 86%, дівчата 98%). Значно менший відсоток дітей надали перевагу легкій атлетиці та гімнастиці.

Слід відмітити, що на думку дітей такі види спорту як настільний теніс, лижна підготовка, гандбол, туризм, бадмінтон, проводяться рідше.

Результати наших досліджень є схожими з висновками, які були сформульовані на основі дослідження відношення учнів до шкільного фізичного виховання Польщі, Росії та Західній Європі, а саме:

- найбільш привабливими для хлопців є командні спортивні ігри; на відміну, дівчата віддають перевагу індивідуальним формам фізичної активності (гімнастика під музику, танці);
- дівчата впевнені у невеликій користі запропонованих їм у школі форм фізичної активності;
- є незначним і постійно зменшується процент учнів, упевнених у тому, що заняття з фізичного виховання у школах є цікавими;
- учні хочуть мати більше право у виборі змісту і форм занять з фізичного виховання.

Тобто, на нашу думку зниження інтересу дівчат до уроку фізичної культури зумовлене тим, що у них немає права вибору для занять тими видами спорту, які імпонують їх гендерному статусу.

Як видно з результатів дослідження програмний матеріал запропонований дітям на уроках фізичної культури в основному не співпадає з інтересами дітей, зокрема найбільш яскраво це проявляється на прикладі дівчат.

Критичні положення були сформовані Тхерлавою і Бентоном, котрі показали, що хлопці у вільний час віддають перевагу тим видам спорту, котрими займаються на шкільних уроках, дівчата ж у позашкільний час дуже рідко займаються спортом, котрі пропонуються вчителями фізичного виховання [11].

Крім цього негативним явищем є те, що з віком різко збільшується кількість дітей, які не відвідують спортивні секції, незважаючи на те, що в Івано-Франківську є непогана мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл і спортивних клубів для дітей і дорослих за місцем проживання.

На питання **«Чи відвідуєте ви спортивну секцію поза межами школи?»** більша частина дівчат у VIII класі відповіла, що ні (60%), хлопці – навпаки – 59% відповіло, що відвідують секції поза межами школи. Вже в IX класі більша частина як дівчат, так і хлопців стверджують,

що не відвідують спортивну секцію поза межами школи. Також, різниця у бажанні відвідувати спортивні секції у дівчат і хлопців, крім фізіологічної потреби у руховій активності, спричинена, на нашу думку, сформованим суспільним і соціальним стереотипом.

Наступним запитанням було «*Чи плануєте ви займатися спортом після закінчення школи?*». Думки щодо цього у хлопців і дівчат VIII та IX класі значно відрізняються. У VIII класі більше дітей (як хлопців так і дівчат) планують займатися спортом після закінчення школи (хлопці – 68%, дівчата – 52%). Тут можна помітити ще одну негативну тенденцію. У IX класі зменшилася кількість дівчат, які планують займатися спортом після закінчення школи (з 56% до 45 %). У разі позитивної відповіді дітям було задане додаткове питання щодо того яким саме видом спорту вони хотіли б займатися. Значна частина хлопців у VIII класі відповіло, що футболом – 22%, у IX класі ця кількість зменшилася до 9%. Дівчата надали перевагу танцям – 9% і плаванню 5%.

Близько 60% учнів Голандії підтримують регулярну фізичну активність у позашкільний час, при тому часто змінюють види спорту, якими займаються. Хлопці відзначають, що їм є запропонований широкий вибір видів спорту у позашкільний час, тому часто важко обрати лише один і відмовитися від решти. Більшість опитаних школярів негативно відносяться до шкільного фізичного виховання, визначаючи його як "нудне і марне".

Як свідчать результати досліджень таких іноземних фахівців як Мордох [10], Дікенсон та Спаркес [8], а також Генрі [9] учениці бачать у фізичному вихованні деякі недоліки: часто погані погодні умови для занять, спортивні травми, жорсткі умови до фізичної активності. Встановлено суттєву різницю у самооцінці учнів рухової підготовленості, починаючи з двох останніх класів початкової школи. Хлопці більш емоційно ніж дівчата переносять свої поразки, як у індивідуальних так і командних спортивних змаганнях. Учні шотландських шкіл 2-го ступеня не люблять предметів, котрі вимагають від них великих фізичних зусиль, а також занять, що проходять при складних атмосферних умовах (низька температура, велика вологість повітря). Дослідники вказують на те, що дівчата мають занижену самооцінку власних фізичних можливостей, у той час, як у хлопчиків спостерігаються протилежна тенденція.

Висновки

Аналіз результатів нашого дослідження і досліджень вітчизняних та іноземних авторів свідчать про наявність проблеми формування позитивного ставлення дівчат до занять фізичною культурою як в школі так і за її межами. Нами виявлено суттєві відмінності у ставленні та потребі до занять фізичною культурою дівчат і хлопців. Знання гендерних особливостей у ставленні дівчат і хлопців підліткового віку до занять фізичною культурою допоможуть врахувати специфіку дітей різної статі та залучити більше учнівської молоді до систематичної рухової активності.

Література

1. *Бабешко О.* Гендерні засади побудови змісту фізичного виховання школярів. – Наука – вчителів фізкультури: Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 4. – С. 50-53.
2. *Москальова А.С.* Гендерний підхід у вихованні підлітків //Вісник післядипломної освіти: Збірник наукових праць. Випуск 1 / Ред. кол.: В.В. Олійник (гол. ред.) та ін. – К.: Міленіум, 2005. – 264 с.
3. *Основи теорії гендеру: Навчальний посібник.* – К.: „К.І.С.”, 2004. – 536 с.
4. *Сінькевич Н.К.* Формування морально-ціннісних орієнтацій у дівчат-підлітків в умовах взаємодії школи та позашкільних закладів. – К., 2000. – 168 с.
5. *Татарникова Л.Г.* Педагогическая валеология: Генезис. Тенденции развития.: Издание второе, переработанное и дополненное. – Санкт-Петербург, 1997. – 416 с.
6. *Ушакин С.А.* Политическая теория феминизма // Вопр. философии. – 2. – № 11. – С. 27–52.
7. *Янкаускас Й.М., Лонгвин Э.М.* Моторика растущего женского организма. – Вильнюс: Моклас, 1984. – 152 с.
8. *Dickenson B., Sparkes A.*: Pupil definition of physical education. „British journal of physical education reasearch supplement“ 1988, nr 2.

9. *Hendry I.*: changing school in changing society. the role of pe. w: Evans j., physical education. sport and schoolind. lewes, falmerpress 1986.

10. *Murdoch E.*, Sport in schools, department of education and science. sports council, london 1995.

11. *Thirlaway K., Benton D.*, Physical activity in primary and secondary school children in West Glam organ, "Health Education Journal" 1993, nr 52.

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОТНОШЕНИЯ ПОДРОСТКОВ К ЗАНЯТИЯМ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ В ШКОЛЕ И ЗА ЕЕ ПРЕДЕЛАМИ

Александра ФАЩУК

Львовский государственный университет физической культуры

Цель исследования. Определить гендерные особенности отношения подростков к занятиям физической культурой.

Задачи: 1. Осуществить анализ исследований отечественных и зарубежных авторов, что касаются данной проблемы.

2. Определить гендерные особенности отношения девочек и мальчиков подросткового возраста к занятиям физической культурой в школе и за её пределами.

Для разрешения этих задач были использованы такие **методы:** анализ литературных источников, констатирующий эксперимент (анкетирование), контент-анализ, математическая и статистическая обработка результатов исследования.

Аннотация. Статья посвящена проблеме гендерных особенностей отношения подростков к занятиям физической культурой в школе и за её пределами. Автор анализирует разное отношение девочек и мальчиков к физической культуре.

Ключевые слова: гендер, гендерные различия, физическая культура, физическое воспитание, отношение, подростки.

THE GENDER SPECIFIC ATTITUDE OF TEENAGER'S TO PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOL AND OUTSIDE

Olexandra FASHCHUK

Lviv State Physical Education University

Aim of the research. To concern the gender specific attitude of teenager's to physical education.

Tasks of the research: 1. To do the analyses of research national and international authors on this problem.

2. To concern the gender specific attitude of boys and girls in teenagers age to physical culture in school and outside.

Methods of the research: analyses of used literature, questioners, content-analyses, mathematics and statistical analyses of the results of research.

Abstract. The article is devoted to the gender problem in physical education in school and outside. Author has analyzed the differences of attitude of boys and girls to the physical education.

Key words: gender, gender differences, physical education, attitude, teenagers.